

Skóciai testvérek

Úti jegyzetek Angliából és Skóciából

Vonaton Skóciába

A Virgin Express járata vitt Londontól Glasgow városába. A távolsági vonat, mely délről északra szeli át Angliát és Skóciát, egyáltalán nem hasonlít a hazai vasúttokról ismert utazásra. Minden kocsni lényegében egy hazai étkezőkocsinak felelt meg, egy asztalka körül négy fotellel. Az út alatt amely mintegy öt órát tartott kaptunk reggelit, uzsonát, öt fogásos ebédet, s közben italt, edességet, aprósüteményt, teát, hűsítőt tukmáltak belénk, mindezt a jegy árért.

A vonatból kitekintve a sorjázó földekre meg kellett állapítanom, hogy Anglia a juhok országa. A legtöbb föld legelő volt, de réműlet - ezek a juhok nem voltak egészségesek. A kerge marhák betegségeiről már olvastam egy seregnyit, de semmit sem olvastam a bolond juhokról. Ugyanis, olvasóim, fogódkodjanak meg: ezek a juhok szemben azzal, amit én a juhokról tudok nem ismerték a nyáját. Románia valamennyi juhát mindig úgy láttam, hogy elől megy a számár, utána a nyáj. Szorosan egymáshoz lapulva a juhok, s az anyjuk hasa alatt bújnak a bárányok. Nos az angliai juhok rácáfoltak erre a képre. Itt a juhok individualisták voltak. A legelőkön szétszórva ácsorogtak, legeltek a juhok. Egy anyajuh s a báránya.

Vagy egy kos, marconán meredve a vonatra. Ennyi. Kutyának, szárnak nyoma sincs. Igaz a legelők sem végtelen gyepszönyegek, hanem kődarabokból felrakott kerítésekkel sakktáblákká alakított területek. Egy-egy kocskában juhok, másik helyen nő, regenerálódik a fű.

Mondom Tony Chester barátomnak, hogy számomra milyen furcsa az angol juhtartás. Meghallgatja, s azt mondja nem is érti mi ebben az érdekes. Ő nem is látott soha juhnyáját. Pásztor természetesen nincs. Kutyá sincs. Minek lenne? Farkas? Jó kétszáz éve lőtték le az utolsó farkast. Tolvaj? Lehet hogy vannak tolvajok, de azok csak készpénzt, vagy műholdas vevőt lopnak. Ki lopna juhot? Mit csináljon vele? Kerítés? Persze hogy van. Olcsóbb a földből kiszedni a követ, s felrakni kerítésnek, mint büntetést

fizetni a más földjét legelő juhokért. Így biztos, hogy minden juh ott legel ahol kell. A gazda csak akkor kell velük foglalkozzon, ha lelegelték a parcellát, s áthajtják egy másik parcellára ahol jól megnőtt a fű. Ha nem így cselekednének, akkor zűrzavar lenne. Az kinek jó?

Mesélek nekik valamint a juhnyájokról, a pásztorok és a földművesek végtelen küzdelméről, a lopások és emberölések soráról.

Ami a Báránykában (Miorita) misztikum, a való életben véres küzdelem. Ez még egy másik idő, egy másik világ, amely innen a Szigetekről nézve érthetetlen.

Gondolom az sem érthető Romániából nézve, hogy Glasgow felé közeledve a kocsikísérő kisasszonyok nyomtatványokat osztanak szét. A hangszórókban felhívás hangzik el. A Virgin társaság elnézését kéri az utasoktól, mivel 20 perc késésünk van. Aki e 20 perc miatt elvesztette a csatlakozását, vagy megbeszélte találkozóját, kéri hogy töltsék ki az űrlapot, kárigényével. A társaság a jogos károkért fizetni fog. A többiekől elnézést kérnek.

A Central Station

Glasgow központi pályaudvara a Sci-Fi kongresszus központja. Számomra ez úgy hat mint egy Sci-Fi. Stanislaw Lem egyik regényében a Visszatérésemkor olvastam először arról, hogy a Kozmodrom egyben város. Hotelek, áruházak, s mindenféle intézmények sora, s nem egyszerűen jegypénztár, váróterem, raktárak, hűsítő, szendvicses és újságárus bódék szomorú konglomerátuma. Tony megmutatja hogy az állomás belseje alig különbözik egy modern nagyáruház belsejétől. Csend, halk beszélgetés. A vasúti sinekhez nem engedik ki az utasokat, csak amikor a beszállás megkezdődik. Aki az utasokra vár, az a váróteren áll. A leszállásnál, s a felszállásnál csak az utasok vannak s a társaság emberei. Nincs tumultus, semmi esélyünk a tolvajoknak.

Belépve egy üvegajtón bent vagyunk a Hotel fogadó részén. Amikor egy másik ajtón kilépünk az utcára, akkor fedezem fel hogy itt már jártam, de akkor fogalmam nem volt, hogy ez egy pályaudvar. Nincs dübörgés, csi-

korgás. A gumialátétre helyezett sínek, a tökéletes hangszigetelés lehetővé teszi ezt az együttlélést.

Pillanatképek

Glasgow Temesvár nagyságrendű város. Skócia legnagyobb városa, régi kikötő a Clyde folyó torkolatában. Végig sétálva a folyó mentén az ember láthatja az egykor raktárak, vámházak hatalmas sorát. Egykor itt bonyolódott le az Észak-Amerika és Kanada felé való áruforgalom jelentős része. A város múlt századi építésű, a filmekből jól ismert vörös, vakolat nélküli téglaház, a füstös szénkorszak jellegzetes stílusa. A nagy parkon túl fekszik a középkori város megmaradt része néhány gótikus templommal, s az egyetem gótikus épületével.

Itt a park végében van a nagy múzeum is. A földszint egyik részében a skót lovagkor Walter Scott regényeiből ismerős kellékeit mutatja be. Páncélok, dárdák, pallosokat. A másik oldalon kitömött állatok mind skót főnemesek vadásztrófeái. Az első emeleten ragyogó gyűjtemény a francia impresszionizmus remekműveiből, s a skót nemzeti festészeti gyűjtemény régi anyaga. A második emeleten van egy hallatlanul érdekes kiállítás a skóciai ideggyógyászatról, arról a harcról amit a skót orvosok folytattak, hogy az idegbetegeket ne kínzóeszközökkel igyekezzenek a normalitás útjára kényszeríteni. Messziről hangzik a skót dudák sírós zenéje. A látogató egy fehér alagúthoz ér, amelynek falai fehér géből vannak. Kanyargók a labirintusban, amelynek falai lebegnek, mint valami szellemek. Hiába, Skócia a szellemek birodalma is.

Amikor végre kikeveredem egy nagy térségen találok magam. Emberek állnak, lehajtott fővel. Egyesek zokognak, de mások szemében is ott bújkál a könny. Egyesek letérdelnek. Előtünk egy hatalmas gobelain. Több száz személy áll, fekszik mint egy iszonyatosan nagy csoportképen. A háttérben csata, halottak. Óvatosan közelebb megyek. A képen az egyes alakok mellett nevek a képbe szöve. MacDonald, McFarlane és hasonlók. Nekem semmit sem mondanak. Hátra húzódom. Nem merem megszakítani a szertartásos csendet azzal hogy megkérdem a mellettem álló férfit, hogy miért sír, valami eligazító táblát keresek. Lehetetlen, - gondolom - hogy a kiállítás szervezői ne gondoltak volna a turistákra is. Mert annyi bizonyos, hogy az itt levőknek nem kell magyarázat. Ők tudják, hogy miért zokognak.

Amikor a túlsó fal mellé érek, végre észreveszek egy rövid egy mondatos magyarító feliratot a padlón.

Az Utolsó győztes csata az angolok ellen.

Utána egy évszám. 16 és valamennyi, vagy 17 és valamennyi. Majd 300 év.

Sír a skót zene, s én hirtelen megértem a nép tragédiáját amely ellenállt a rómaiaknak, a vikingeknek, hogy végül 300 évvel ezelőtt elveszítse függetlenségét. S azóta csak veszített.

Mennyire rokonnak éreztem e pillanatban magam velük. Néztam a vitézeket, akiket klánok szerint örökölt meg a művész. Ott

A művészek felelőssége

A modern művészek gyűjteményét a második skóciai utamon fedeztem fel. Rengeteg érdekes és izgalmas képet, szobrot, mozgó szobrot, fotomontázst láttam. Két olyan képet szeretnék bemutatni, amelyek rendkívüli hatással voltak rám.

Az egyik Ken Currie műve a *Fürdőzők*. A kép egy álmot megfestése, s a boszniai háború idején készült. Keresztények kísérnek fürdőbe embereket. Féregtelenítés. A jobb oldalon a fürdő, mely kísértetiesen em-

Ken Currie: *Fürdőzők* (részlet)

fiak című festménye. A három jöhúsban levő agresszív hazafi, s két vérebe egy szimbolikus lejtőn rohannak lefele. Üldöznek valakit, vagy valakit.

Ugyanazokat az értelmiségieket, akik az erkölcsi mércét, az emberség mércéjét szeretnék bevezetni Európába.

Nekik nincsen erre szükségük. A törött pohár, a bikacsök, a véreb, a pogromok hangulatát idézi, a rögtönítélő bíróságokat, s a stadionokba kívánt bíróságokat, ahol a nemzet ellenségeit rögtön halomra gépfegyvereznek.

Néró valaha a keresztényeket vitte így a cirkuszba, vadállatok elé. Pinochet a kommunistákat.

A világ látszólag keveset tanult a történelmi tapasztalatokból.

Vagy mégse? Nagyon örültem amikor Skóciában is felfedeztem azokat a művészeket akik nem alszanak, akik felismerik, s kimondják korunk nagy kérdéseit.

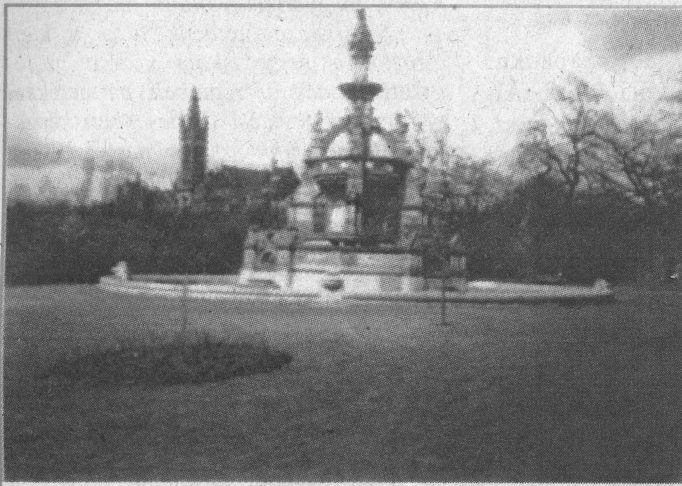
Jonathan, Simon, Tony, Mathew, Jim s ti többiek akik lehetővé tettétek e találkozást, köszönet nektek.

Ken Currie, Peter Howson s ti többiek, kiknek nevét itt most nem említhetem, köszönöm hogy vagytok. Köszönöm hogy erősítetek bennem a hitet, hogy harcolni kell. Nem szabad feledni akkor sem, ha a világ könnyen felejt.

Véleményem ezért tűztem ki a múzeum hirdetőtáblájára, hogy tudjátok: vannak testvérek, s hasonló másként gondolkodók máshol is.

Vagyunk. S van remény.

Mandics György

Központi park, háttérben az Egyetem

áltak halhatatlanul, az utolsó győztes csata résztvevői, hogy erőt adjanak az utánuk jövő nemzedékeknek. Azoknak akik sohasem adták fel a reményt. Akik néma ellenállással mindig skótnak vallották maguk, s a boltjukban nem fogadtak el angol kiadású bankjegyet, csak a skót bank által kiadottat. Ez tilos volt. Emiatt börtönbe kerülhettek, de ellenálltak. S bár egy nyelvet beszélnek az angolokkal, a saját múlt mássága volt olyan erő, mely időközben arra kényszerítette az angolokat, hogy megadják számukra a saját parlamentet, saját kormányt. Második ottjártamkor már láttam az új intézmények tábláit.

lékeztet a III. Birodalom rémületes fürdőire, ahol a szükségtelen polgárok likvidálását végezték. Az eredetiben 4,5 m hosszú képen a meztelen embereket eltaikaró kereszties lepedők közül egy lehull, s akkor látható hogy az emberek könyveket, kéziratokat visznek magukkal. Az ember rögtön megérti, hogy mi folyik itt: a szükségtelen értelmiség irtása, fanatikusok által. Jobb oldalon egy inkvizitor gesztusai aláhúzzák a rémképet.

Ez vár Európára, ha nem tud gátat vetni a rémséges középszer és a primitivizmus erőszakos feltámadásának.

Ezt a primitivizmust mutatja be hatalmas művészi erővel Peter Howson *Hazafiak*

Peter Howson: *Hazafiak*